

Binnen de vaste commissie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelings-samenwerking hebben de onderstaande fracties de behoefte vragen en opmerkingen voor te leggen aan de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over onder meer de Geannoteerde agenda voor de informele Raad Buitenlandse Zaken Ontwikkelingssamenwerking van 11 en 12 februari 2024 (Kamerstuk 21 501-04, nr. 267).

De fungerend voorzitter van de commissie,
Thijssen

Adjunct-griffier van de commissie,
Prenger

Inhoudsopgave

I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

- Inbreng PVV-fractie
- Inbreng GroenLinks-PvdA fractie
- Inbreng VVD-fractie
- Inbreng SP-fractie
- Inbreng BBB-fractie

II. Antwoord / Reactie van de Minister

III. Volledige agenda

I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Inbreng leden van de PVV-fractie

VN Hoge Commissaris voor de Mensenrechten Volker Türk

Hoe verzekeren de EU en Nederland dat de steun aan het Kantoor van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten (OHCHR) niet indirect bijdraagt aan regimes of organisaties die mensenrechten schenden aangezien er landen in de commissie zitten die zelf geen beste reputatie hebben op dit gebied?

Op welke wijze meten en evalueren de EU en Nederland de effectiviteit van de mensenrechtenbenadering in ontwikkelingssamenwerking en los daarvan, de huidige werkwijze van OHCHR? Zijn daar resultaten van?

Kan de samenwerking met OHCHR leiden tot een verhoogd risico op politieke manipulatie in de naam van mensenrechten, omdat in de commissie verschillende landen vanwege geopolitieke belangen elkaar de hand boven het hoofd houden, maar wel vooraan staan om Israël te veroordelen?

Herkent het kabinet de kritiek op de eenzijdigheid en welke hervormingen wil de Nederlandse regering voorstellen aan de Hoge Commissaris voor de mensenrechten, de heer Volker Türk, om deze eenzijdigheid te bestrijden?

Hoe wordt de balans gewaarborgd tussen de promotie van mensenrechten en het respecteren van soevereiniteit van landen?

Internationale stand van zaken Ontwikkelingssamenwerking

Hoe groot is het budget van de EU op het gebied van ontwikkelingssamenwerking? Wat is het aandeel van Nederland in dat budget? Wat zijn de focusgebieden van de EU en in welke zin heeft dit overlap met de Nederlandse focusgebieden in relatie tot de combinatielanden en ontwikkelingslanden (waaronder de Sahel)? Hoe zorgt de EU ervoor dat de financiële middelen voor ontwikkeling efficiënt worden ingezet en niet ten prooi vallen aan corruptie of inefficiëntie?

In hoeverre draagt de ontwikkelingssamenwerking bij aan het verminderen van afhankelijkheden van geopolitiek instabiele regio's? Hoe wordt de inzet van private financiering in ontwikkelingssamenwerking geëvalueerd op lange termijn impact? Op welke wijze integreert de EU de belangen van EU-lidstaten, zoals Nederland, in het brede buitenlandbeleid en ontwikkelingssamenwerking?

Wat is de Nederlandse inzet voor de prioriteiten van de nieuwe Commissie (2024–2029) op het gebied van Europese ontwikkelingssamenwerking? Welke onderwerpen moeten wat het kabinet betreft worden opgenomen in de nieuwe Strategische Agenda (2024–2029) van de Europese Raad als het gaat om het Europese beleid ten aanzien van ontwikkelingssamenwerking? Op welke manier wordt de Kamer geïnformeerd over, en betrokken bij, de inzet voor deze Strategische Agenda?

Wat is de Nederlandse inzet voor de tussentijdse evaluatie van het Instrument voor het Nabuurschap, Ontwikkeling en Internationale Samenwerking (NDICI), die de Europese Commissie voorziet voor eind 2024? Hoe is het krachtenveld in de Raad?

De EU-lidstaten, Europese Commissie en anderen werken samen in Team Europe. Wat is de juridische grondslag voor deze samenwerking? Welke documenten zijn hierover en kan de Kamer die ontvangen? Hoe wordt Team Europa gecontroleerd en door wie? Wie is eindverantwoordelijk als er zaken misgaan?

Hoe wordt onder andere het investeringspakket Afrika-Europa van 150 miljard van de Global Gateway gefinancierd en worden de resultaten gemeten? Gezien de grote investeringsbedragen van Global Gateway en de veranderende politieke verhoudingen, hoe voorkomt de EU dat zij in landen investeert die op termijn de positie van Nederland en de EU kunnen ondergraven, bijvoorbeeld als lid van de BRICS? Hoe verhouden de doelstellingen van Global Gateway zich met de realiteit van de veranderende geopolitieke verhoudingen en hebben Nederland en de EU een realistische geopolitieke strategie ontwikkeld die de verschillende harde geopolitieke belangen van Nederland dient? Zo ja, wat is de inhoud van deze geopolitieke strategie?

Steun aan Oekraïne

De leden van de PVV-fractie hebben als inzet dat er alleen politieke steun wordt gegeven aan Oekraïne. De leden van de PVV-fractie willen geen financiële of militaire steun bieden, omdat het geld van de Nederlandse belastingbetaler ten goede moet komen aan de Nederlandse burger en omdat Nederland zelf nu niet militair instaat om zich te verdedigen. Deze wapens heeft Nederland zelf nodig.

Op welke manier wordt corruptie voorkomen in de allocatie en het gebruik van middelen voor Oekraïne? Hoe verhoudt de steun aan Oekraïne zich tot de noodzaak van binnenlandse investeringen in lidstaten zoals Nederland? Welke lessen zijn geleerd uit eerdere steunprogramma's die toegepast worden in de ondersteuning van Oekraïne?

Hoe schat de Minister het verloop in van de onderhandelingen over de voorgestelde Oekraïnefaciliteit? Mocht er een akkoord worden bereikt, wanneer zou de Faciliteit dan in werking kunnen treden?

Hoe kijkt het kabinet aan tegen de mogelijke alternatieven die door de Europese Commissie worden voorgesteld voor lange termijn financiële steun aan Oekraïne (bijvoorbeeld met 26 lidstaten)?

Terugkoppeling Team Europe reis Ethiopië

Hoe beoordeelt het kabinet de impact van de samenwerking met de Afrikaanse Unie en de *Africa Centers for Disease Control and Prevention* op mondiale gezondheid? Op welke wijze draagt deze samenwerking bij

aan de strategische zelfstandigheid van de EU en Nederland op het gebied van gezondheid en medicijnvoorziening?

Wat zijn de concrete resultaten van de lokale productiecapaciteit van medicijnen en vaccins in Ethiopië?

Hoe waarborgt de EU dat de samenwerking met Ethiopië bijdraagt aan wederzijdse belangen en niet enkel aan geopolitieke doelen?

Commissaris-generaal van de Organisatie van de Verenigde Naties voor hulpverlening aan Palestijnse vluchtelingen in het Nabije Oosten (UNRWA), Philippe Lazzarini

Zoals eerder aangegeven tijdens de plenaire behandeling van de begroting voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking 2024, is de inzet van de leden van de PVV-fractie om elke bijdrage aan UNRWA volledig en definitief te stoppen. Deze leden pleiten voor een volledige ontmanteling van de organisatie, die in de optiek van deze leden is vergroeid met de terroristische organisatie Hamas. De leden van de PVV-fractie willen dat de Commissaris-generaal van UNRWA, Philippe Lazzarini, zijn verantwoordelijkheid neemt voor misdaden die zijn begaan door zijn organisatie en ontslag neemt.

Gezien de ernstige aantijgingen van Israël en UN WATCH tegen UNRWA, hoe beoordeelt Nederland de huidige en toekomstige steun aan deze organisatie? Wat is het krachtenveld in de Raad?

Tijdens de behandeling van de begrotingsstaat 2024 van BuHa-OS hebben de leden van de PVV-fractie enkele vragen gesteld over het functioneren van UNRWA. Kan de Minister deze vragen integraal stellen aan de commissaris-generaal?

Graag verwijzen de leden van de PVV-fractie naar de getuigenis van UN Watch Executive Director Hillel Neuer voor het Amerikaanse Congres, waar hij meer bewijzen aanlevert voor het falen van UNRWA.¹ Kan de Minister de vragen en opmerkingen van Hillel Neuer ook bij de commissaris-generaal neerleggen?

Hoe zorgen Nederland en de EU ervoor dat zijn en haar bijdragen aan UNRWA niet worden gebruikt op manieren die ingaan tegen Nederlandse waarden en belangen?

Wat zijn de verwachte uitkomsten van het onafhankelijke onderzoek naar de aantijgingen tegen UNRWA en hoe zal dit de Nederlandse steun beïnvloeden?

Inbreng leden van de GroenLinks-PvdA fractie

De leden van de fractie van GroenLinks-PvdA hebben kennisgenomen van de geannoteerde agenda voor de informele Raad Buitenlandse Zaken Ontwikkelingssamenwerking van 11 en 12 februari 2024.

De leden van de fractie van GroenLinks-PvdA zien dat op de agenda onder andere een gesprek met de VN Hoge Commissaris voor de Mensenrechten, Volker Türk, staat. De leden vinden de rol van wetgeving en de naleving daarvan op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) van groot belang voor het effectief beschermen van

¹ UN Watch, 31 januari 2024, <https://unwatch.org/hillel-neuers-congressional-testimony-on-unrwas-failure/>.

mensenrechten. De leden vragen de Minister om het belang van MVO bij de bespreking met dhr. Türk te benadrukken en vragen hem in het verslag van deze Raad een reflectie op de bespreking mee te nemen, alsmede een reflectie op de mogelijkheden voor het versterken van internationaal rechtsmechanismen om de schendingen van mensenrechten die in internationale handelsketens plaatsvinden te voorkomen en, wanneer zij plaatsvinden, de accountability te verbeteren.

De leden van de fractie van GroenLinks-PvdA lezen tevens dat er een gedachtewisseling over ontwikkelingssamenwerking binnen een veranderende politieke context op de agenda staat. De leden vinden het belangrijk dat Europese lidstaten op voet van gelijkwaardigheid nieuwe partnerschappen met landen in het mondiale Zuiden gaan vormgeven. Welke beleidsveranderingen aan de kant van Europese lidstaten zijn volgens de Minister nodig om daadwerkelijk als gelijkwaardig partner te opereren en dus de handelspartners daadwerkelijk de mogelijkheid te bieden hun eigen ontwikkelingspaden vorm te geven? Ziet de Minister spanning tussen exportondersteuning in beleid en met financiële instrumenten vanuit de EU en de mogelijkheden voor partnerlanden om daadwerkelijk hun eigen economische ontwikkeling vorm te geven?

De leden van de fractie van GroenLinks-PvdA zijn erg bezorgd over de humanitaire situatie in Gaza, des te meer nadat een aantal donorlanden waaronder Nederland heeft besloten om (aanvullende) financiering aan UNRWA te bevriezen. De leden hebben vernomen dat de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, de heer Guterres, afgelopen dinsdag met donoren heeft gesproken over de situatie inzake UNRWA. Kan de Minister toelichten of de VN het bewijs onderliggend aan de verdenkingen reeds van Israël heeft ontvangen en wanneer volgens Guterres de humanitaire hulp in Gaza gestaakt zal worden vanwege een tekort aan middelen bij UNRWA?

Inbreng leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda voor de informele Raad Buitenlandse Zaken Ontwikkelingssamenwerking d.d. 11 en 12 februari 2024 en van het verslag van de Raad Buitenlandse Zaken Ontwikkelingssamenwerking d.d. 21 november 2023. Zij bedanken de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking voor de toezending hiervan. De leden van de VVD-fractie hebben nog enkele vragen over de geannoteerde agenda en het verslag.

In de geannoteerde agenda lezen de leden van de VVD-fractie dat de Raad onder andere zal spreken over de EU Oekraïne-faciliteit. Het is van het grootste belang dat we als EU, Oekraïne blijven steunen in deze verschrikkelijke oorlog en de Oekraïne-faciliteit is daarbij een erg belangrijk instrument ter ondersteuning van het herstel, de wederopbouw en modernisering van Oekraïne. In de media hebben deze leden vernomen dat er overeenstemming zou zijn in de Europese Raad over extra middelen voor Oekraïne. Kan de Minister nader toelichten wat die afspraken precies zijn en kan de Minister schetsen welke aspecten in het kader van de Oekraïne-faciliteit, ook in het licht van deze afspraken, nog besproken zullen worden tijdens de informele Raad van 11 en 12 februari en of er nog discussiepunten zijn? Zo ja, welke en kan de Minister dan aangeven wat de Nederlandse inzet daarbij dan zal zijn?

Voorts lezen de leden van de VVD-fractie dat er opvolging wordt gegeven aan discussies die eerder in de Raad Buitenlandse Zaken Handel zijn gevoerd over de hervorming van multilaterale ontwikkelingsbanken

(MDB's), met het oog op het vergroten van middelen voor ontwikkeling door het slimmer omgaan met beperkte beschikbare publieke middelen en door meer private investeringen te mobiliseren. De leden van de VVD-fractie juichen deze hervormingen toe. Kan de Minister aangeven welke resultaten er op dit gebied tot nu toe zijn geboekt? Op welke wijze kan dit initiatief versterkt worden?

De leden van de VVD-fractie zien dat door de oplopende spanningen en conflicten in de wereld het geopolitieke speelveld is veranderd. Zij vinden het in deze tijden eens te meer belangrijk dat de Europese Unie haar strategische positie verder vergroot en blijft inzetten op het vergroten van de strategische onafhankelijkheid van Nederland en de Europese Unie om minder afhankelijk te zijn van landen voor bijvoorbeeld kritische grondstoffen. De leden van de VVD-fractie achten de Global Gateway hier een belangrijk instrument in. Kan de Minister aangeven wat de huidige stand van zaken is en of hij nog mogelijkheden ziet om dit initiatief te versterken?

Voorts delen de leden van de VVD-fractie dat de EU-ontwikkelingssamenwerking verder moet worden versterkt door meer coherentie tussen de verschillende terreinen, instrumenten en actoren. Daarbij is het wel van belang dat de middelen in dit kader ook beschikbaar zijn voor Nederlandse bedrijven en ngo's, aangezien zij vaak over relevante kennis en kunde beschikken en goed gepositioneerd zijn in de landen waarin wordt geïnvesteerd. Zoals ook al bepleit bij de begrotingsbehandeling Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking 2024 eerder deze week, willen deze leden de Minister ook via deze weg verzoeken om zich in te blijven zetten om de toegang tot Europese subsidies voor Nederlandse ontwikkelingsorganisaties toegankelijker te maken en willen zij de Minister vragen om te bezien of we hierbij iets kunnen leren van andere landen, zoals Duitsland en Frankrijk.

Tijdens het begrotingsdebat is al uitgebreid stilgestaan bij UNRWA en het tijdelijk stopzetten van de financiering aan UNRWA door Nederland. De leden van de VVD-fractie hebben na de beschuldigingen dat meerdere medewerkers van UNRWA betrokken zouden zijn geweest bij de aanval op Israël door Hamas op 7 oktober 2023, grote zorgen en willen benadrukken dat zij in het licht van de berichten de lijn van het kabinet ondersteunen om tijdelijk te stoppen met het financieren van UNRWA, in afwachting van de uitkomsten van het onderzoek dat is ingesteld. Zij vragen de Minister of er al meer bekend is over de aard en tijdsduur van het onderzoek en over de mogelijkheden van andere organisaties om humanitaire hulp in Gaza te leveren. De EU zelf is een van de grootste donateurs van UNRWA, daarom de vraag hoe deze discussie rondom het stopzetten van financiering aan UNRWA in de Europese instituties ligt. Kan de Minister bekijken of de Raad ook de Commissie kan oproepen om stappen te ondernemen?

Inbreng leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van de geannoteerde agenda voor de informele Raad Buitenlandse Zaken Ontwikkelingssamenwerking. Dit heeft bij deze leden tot de volgende vragen en opmerkingen geleid.

Onderdeel van de informele Raad is een gesprek met de commissaris-generaal van de UNRWA. De Nederlandse regering heeft in reactie op de aantijgingen die Israël op vrijdag 25 januari jl. uitte de financiering voor de UNRWA direct opgeschort. De UNRWA en de VN nemen deze beschuldigingen, zoals de Minister zelf in de geannoteerde agenda opschrijft, zeer

serieus en dat is heel terecht. De betreffende medewerkers zijn op staande voet ontslagen en UNRWA en de VN zijn direct een onderzoek gestart. Betrokkenheid bij deze gruwelijke aanslagen moet worden onderzocht en als het waar is moeten de betreffende medewerkers strafrechtelijk worden vervolgd.

Er dreigt voor naar schatting 40 procent van de mensen in Gaza, waaronder heel veel kinderen, acute hongersnood. Nederland mag daar niet van weggijken. Er is dringend humanitaire hulp nodig. Door het opschorten van de hulp aan de UNWRA komt de humanitaire hulpverlening in Gaza ernstig in de knel. Verschillende personen en instanties, waaronder speciale VN-gezant Sigrid Kaag, de secretaris-generaal van de VN, Antonio Guterres, EU-buitenlandchef Josep Borrel, de Wereldgezondheidsorganisatie en Noorwegen, hebben landen opgeroepen om de financiering van de UNRWA door te laten gaan. Gaat de Minister deze oproepen positief beantwoorden? Zo nee, waarom niet?

Het Internationaal Gerechtshof in Den Haag heeft in een tussenvonniss geoordeeld dat Israël er alles aan moet doen om genocide tegen Palestijnen in Gaza te voorkomen. Daar hoort ook bij het zorgen voor humanitaire hulp aan burgers in Gaza. Het is van belang dat ook Nederland zich inzet om toe te zien dat dit tussenvonniss van het Internationaal Gerechtshof wordt nageleefd. Op welke manieren gebeurt dit?

Daarom vragen de leden van de SP-fractie de Minister om het opschorten van de hulp aan UNWRA ongedaan te maken en humanitaire hulp aan mensen in Gaza mogelijk te maken. Ook vragen deze leden de Minister haast te maken met het opstarten van humanitaire hulp via lucht en via de zee, conform de aangenomen motie Dobbe c.s. omdat humanitaire hulp via land nog onvoldoende op gang komt.² Tevens vragen deze leden de Minister om zich in te zetten voor een staakt-het-vuren. Op welke manier gaat de Minister aan het bovenstaande tegemoet komen?

Op dit moment gaat de Nederlandse regering door met de steun, financieel en militair, aan Israël, waaronder de levering van F35 onderdelen. Gezien de uitspraak van het Internationaal Gerechtshof verzoeken deze leden de Minister om hiermee te stoppen. Is de Minister bereid hierin tegemoet te komen?

Het Internationaal Gerechtshof riep Hamas op om alle Israëlische gijzelaars vrij te laten. Welke inspanningen worden er door de Minister geleverd om hier aan bij te dragen?

Inbreng leden van de BBB-fractie

De leden van de BBB-fractie nemen kennis van de geannoteerde agenda voor de informele Raad Buitenlandse Zaken Ontwikkelingssamenwerking van 11 en 12 februari 2024. Daarover hebben zij een set vragen en opmerkingen.

Deze leden hebben nog altijd grote zorgen over de UNRWA-medewerkers die banden hebben met Hamas-terroristen en de terreuraanvallen sinds 7 oktober. Nederland heeft een verstandige stap gezet om UNRWA-subsidie stop te zetten tot nader order. Hoeveel euro financiert de EU aan UNRWA jaarlijks? Is de Minister van plan om op Europees niveau óók een halt toe te roepen aan andere lidstaten en de EU om hen geen steun meer aan UNRWA te laten leveren? Zo nee, waarom niet?

² Kamerstuk 21 501-02, nr. 2801.

Deze leden wachten het onderzoek over UNRWA nog af. Worden andere Palestijnse organisaties (wellicht verbonden aan UNRWA) ook onderzocht? Zo nee, waarom niet?

Kan de Minister duidelijkheid geven door wie bij de VN dit onderzoek uitgevoerd zal worden? Zijn bij dit onderzoek Nederlanders betrokken? De leden van de BBB-fractie hebben zorgen over de politieke uitspraken van oud-Minister Sigrid Kaag over UNRWA, die – in het licht van kritiek op UNRWA – nuancering ter verdediging lijkt te plaatsen. Is ook oud-Minister Kaag bij dit VN-onderzoek betrokken? Zo ja, roept dit bij u geen vragen op of dit onderzoek objectief zal verlopen zonder politieke kleuring?

Wat zijn de banden tussen het VN-gezantschap dat ingekleed wordt door oud-Minister Sigrid Kaag en UNRWA? Hebben zij dagelijks contact en was zij als VN-gezant eerder dan de Wall Street Journal op de hoogte van de vermeende banden tussen UNRWA en Hamas?

Deze leden zijn ook benieuwd naar de mogelijkheden voor een bilaterale overeenkomst met Oekraïne, zoals ook andere landen zoals het Verenigd Koninkrijk hebben gesloten. Hoe ziet de Minister mogelijkheden hiertoe op het snijvlak van gezamenlijke handel? Zijn er wellicht mogelijkheden voor joint-ventures voor Oekraïense en Nederlandse bedrijven? Hoe kan het ministerie daar een rol bij spelen?

II. Antwoord / Reactie van de Minister

III. Volledige agenda

Geannoteerde agenda van de informele Raad Buitenlandse Zaken Ontwikkelingssamenwerking van 11 en 12 februari 2024.

2024Z01576 – Brief regering d.d. 01-02-2024, Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, G.E.W. van Leeuwen.

Verslag van de Raad Buitenlandse Zaken Ontwikkelingssamenwerking van 21 november 2023. 21 501-04, nr. 265 – Brief regering d.d. 30-11-2023, Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, E.N.A.J. Schreinemacher.